

Imanentiniai kilimai Švenčiausioje Trejybėje

Krikščionybėje išpažįstama, kad yra vienas Dievas, bet Asmenys trys: Tėvas, Sūnus ir Šventoji Dvasia. Iš kur ir kaip kyla šie Asmenys? Straipsnyje aptariami du imanentiniai (vidiniai) kilimai Dieve, t. y. Sūnaus kilimas iš Tėvo gimimo būdu ir Šventosios Dvasios kilimas Tėvo ir Sūnaus vienu kvėpimu.

Christianity professes that there is one God but three persons: the Father, the Son and the Holy Spirit. How and where do these persons proceed from? The article discusses two immanent (internal) proceedings within God, i.e. the Son's proceeding from the Father through birth and the proceeding of the Holy Spirit through the single breath of the Father and the Son.

Įvadas

Viena iš esminių krikščionybės tikėjimo tiesų yra Švenčiausiosios Trejybės dogma. Dievas yra vienas, bet Asmenys trys. Trys Asmenys viename Dieve: Tėvas, Sūnus ir Šventoji Dvasia. Tačiau apmąstant Švenčiausiosios Trejybės slėpinį, natūraliai kyla klausimai: iš kur atsirado šie trys Asmenys, kaip jie vienas su kitu susiję? Trumpai aiškinama, jog Tėvas pagimdė Sūnų, bet Jis, kuris yra Tėvas, nėra Sūnus, ir Šventoji Dvasia nėra nei Tėvas, nei Sūnus, bet tikrai Dvasia Tėvo ir Sūnaus, lygi su Tėvu ir Sūnumi.¹

Kaip bebūtų, Švenčiausioji Trejybė yra slėpinys, kurio visiškai nesuprantame net po to, kai ji buvo apreikšta. Švenčiausioji Trejybė nėra paprasčiausiai objektas neutraliame žinių horizonte. Dievas, būdamas iš esmės triasmenis, pats atskleidžia žinių horizontą, ir nuo tada, kai apie Švenčiausią Trejybę išgirdome iš Apreiškimo, vystome žinių teologiją apie Ją.² Tik po Apreiškimo ir pagal Apreiškimą galime samprotauti apie triasmenį Dievą.

Šiame straipsnyje analizuojama viena Bažnyčios mokymo apie Švenčiausiąją Trejybę sritis – vidiniai kilimai Dieve. Nors dieviškus kilimus galime aptarti kaip vidinius ir išorinius, kaip esančius nuo amžių ir kaip prasidedančius laike, šiame darbe apsistosime ties vidiniais dieviškais kilimais, esančiais nuo amžių. Darbe dieviškieji kilimai bus aptariami dogmatiniu aspektu.

Pagrindinis šio straipsnio tikslas – aptarti vidinius dieviškus kilimus. Darbo objektas – imanentiniai kilimai Švenčiausioje Trejybėje. Darbo uždaviniais sieksime aptarti du imanentinius kilimus Dieve, t. y. Sūnaus kilimą iš Tėvo gimimo būdu ir Šventosios Dvasios kilimą Tėvo ir Sūnaus vienu kvėpimu. Darbas bus grįstas sisteminės analizės metodu. Nagrinėjant pasirinktą temą bus remiamasi tiek Bažnyčios Susirinkimų tezėmis, Bažnyčios Tėvų veikalais, tiek teologų analizėmis (L. Otto, Ad. Tanguerey'io).

1. Vienas Dievas – trys dieviškieji Asmenys

Švenčiausiosios Trejybės teologija kyla iš svarstymų apie Dievo prigimtį, Asmenų kilmę. Švenčiausios Trejybės dogma teigia, jog *Dieve yra trys Asmenys, skirtingi tarp savęs, bet esme Dievas yra realiai vienas ir tas pats. Asmenų skirtumas priklauso tik nuo kilimo: Sūnus kyla iš Tėvo, Šventoji Dvasia iš Tėvo ir Sūnaus kvėpimo.*³ Laterano IV Susirinkimas (1215 m.) tokiais žodžiais apibendrina katalikų tikėjimą Švenčiausiąja Trejybe: Tvirtai tikime ir paprastai išpažįstame, kad yra *vienas ir vienatinis, tikrasis Dievas: Tėvas ir Sūnus, ir Šventoji Dvasia. Iš tiesų yra trys Asmenys, bet viena esmė, būtis arba prigimtis*, kuri yra visiškai vientisa: Tėvas iš niekur, Sūnus tik iš vieno Tėvo ir Šventoji Dvasia vienodai iš abiejų, t. y. vienodai substanciskų ir vienodai lygių, vienodai galingų ir vienodai amžinų. Tikime, kad egzistuoja viena *tikra didingiausia realybė*, iš tikrųjų nesuvokiama ir neapsakoma, kuri iš tiesų yra Tėvas ir Sūnus, ir Šventoji Dvasia; yra trys Asmenys kartu, ir kiekvienas iš jų atskirai, todėl *Dieve yra tik Trejybė, ne ketverybė, nes bet kuris iš trijų asmenų yra toji realybė*, tiksliau sakant dieviškoji substancija, dieviškoji esmė, arba dieviškoji prigimtis.⁴

Apaštalų tikėjimo išpažinimas išsako: „Tikiu Dievą, Tėvą Visagalį, <...> Ir Jėzų Kristų, vienatinį Jo Sūnų, mūsų Viešpatį, <...> Tikiu Šventąją Dvasią.“⁵ Nikėjos-Konstantinopolio *Credo* teigia: „Tikiu vieną Dievą, Visagalį Tėvą, <...> Tikiu vieną Viešpatį Jėzų Kristų, vienatinį Dievo Sūnų, prieš visus amžius gimusį iš Tėvo: Dievą iš Dievo, Šviesą iš Šviesos, tikrą Dievą iš tikro Dievo; gimusį, bet ne sukurtą, esantį vienos prigimties su Tėvu. <...> Tikiu Šventąją Dvasią, Viešpatį Gaivintoją, kylančią iš Tėvo ir Sūnaus.“⁶

Reiškia, dieviškieji Asmenys vienas nuo kito realiai skiriasi. Tėvas neturi kilmės prado, Sūnus gimsta iš Tėvo substancijos, Dvasia ne gimsta, bet išeina iš Tėvo ir Sūnaus vieno kvėpimo. Nors *gimimas ir kvėpimas* realiai skiriasi, tačiau bendra tai, jog dieviškosios Sūnaus ir Dvasios esybės yra *perteikiamos*. Asmenys skiriasi tuo, kad Sūnui dieviškąją esmę perteikia Tėvas, Šventajai Dvasiai – Tėvas ir Sūnus, kaip vienas principas.⁷

Be to, „išpažindami Dievo asmeniškumą, išpažįstame ir jo santykiškumą, kalbamumą ir vaisingumą. Be santykio, be atžvilgio, vienumoje tvyrantis asmuo neįmanomas. Asmens absoliučioje vienaskaitoje nėra.“⁸ Taigi yra vienas Dievas, bet trys dieviškieji Asmenys.

2. Vidiniai dieviškieji kilimai apskritai

Katalikų Bažnyčios dogma teigia, jog *Dieve yra du vidiniai dieviškieji kilimai.*⁹

Žodžiu *kilimas* suprantama vieno kilmė iš kito, pavyzdžiui, šviesa kyla iš saulės, sūnus kyla iš tėvo. Jis skirstomas į du tipus: išorinį ir vidinį. *Išorinis* arba *ad extra* (į išorę) kilimas yra tada, kai pasekmė atsiranda šalia priežasties,¹⁰ kada kylantysis kyla išorėn iš kildinančiojo principo, pavyzdžiui, žmonių atžvilgiu sūnus yra pasekmė, esanti šalia tėvo. Kilimu *ad extra* kūriniai kyla iš Dievo kaip pasekmė iš priežasties, iš Dievo – savo Pirminės Būties. Tuo tarpu Sūnaus ir Šventosios Dvasios kilimai yra vidiniai Švenčiausiosios Trejybės vyksmas. *Vidinis*, arba *ad intra* (į vidų, imanentinis), kilimas yra tuomet, kai pasekmė išlieka priežastyje, kaip mąstymas išlieka prote.¹¹ Kilimu *ad intra* vienas Asmuo kyla iš kito, lygiai taip, kaip kylantysis kyla iš pradmens bei išlieka dieviškojoje būtyje. Svarstant iš pasyviosios pusės, toks kilimas gali būti apibrėžtas kaip *vieno dieviškojo asmens kilmė iš kito ar iš dviejų*

kitų per tos pačios prigimties perdavimą; iš aktyviosios pusės, šis kilimas yra vidinis veiksmas, kuriuo kylančiam iš kito Asmeniui perduodamas dieviškasis gyvenimas.¹² Vidinis dieviškas kilimas pažymi Dieviško Asmens kilmę iš kito per vienos Dieviškos prigimties perdavimą.¹³ Dieve yra imanentinis, t. y. vidinis, būdingas iš prigimties kilimas.

Dieviškieji Asmenys, bet ne dieviškoji prigimtis, yra vidinių dieviškųjų kilimų subjektas (aktyviaja ir pasyviaja prasme).¹⁴ Laterano IV Susirinkimas skelbė, kad dieviškoji substancija nei gimdo, nei yra pagimdyta, nei kyla; yra Tėvas, kuris gimdo, Sūnus, kuris yra pagimdytas, ir Šventoji Dvasia, kuri kyla.¹⁵ Dieviškieji kilimai yra tik vidiniai veiksmai, bet Dieve šie veiksmai yra tik du: žinoti ir norėti; Sūnus ir Šventoji Dvasia kyla iš šių veiksmų.

Pats terminas *kilimas*, taikomas Sūnaus ir Šventosios Dvasios kilimui, atėjęs iš Šventąjo Rašto. „Aš iš Dievo išėjau ir čion atėjau. Aš gi ne savo valia esu atėjęs, bet jis yra mane siuntęs“ (Jn 8, 42). „Globėjas, kurį jums atsiųsiu nuo Tėvo, – Tiesos Dvasia, kuri eina iš Tėvo“ (Jn 15, 26).

Sūnus ir Šventoji Dvasia nėra Dievo kūriniai, o vienos esmės su Tėvu būtys. Taigi Šventajame Rašte minimi kilimai yra imanentiniai, jie yra Dieve, tai nėra kilimai *į išorę*. Imanentiniai kilimai Dieve yra realūs (teologiškai tikra pažiūra).¹⁶ Tėvas, Sūnus ir Šventoji Dvasia yra realios būtys, būtent trinitariniai Asmenys. Šventajame Rašte rašoma, jog Tėvas gimdymu kildina Sūnų (Žyd 1, 5), bet nerašoma, jog Tėvas tai daro siuntimu. Šventajame Rašte taip pat teigiama, kad Tėvas ir Sūnus siunčia Šventąją Dvasią, bet nesakoma, jog Tėvas ir Sūnus gimdo Šventąją Dvasią.

Katalikų tikėjimą dieviškaisiais kilimais randame išreikštą Atanazo *Credo* žodžiuose: Tėvo niekas nei padarė, nei sukūrė, nei pagimdė. Sūnus yra tik iš Tėvo, nei padarytas, nei sukurtas, bet pagimdytas. Šventoji Dvasia yra iš Tėvo ir Sūnaus, nei padaryta, nei sukurta, nei pagimdyta, bet kyla.¹⁷ Taigi tai yra tikėjimo dalykas, kad *Tėvas nekyla iš nieko*, kad *Sūnus* kyla iš Tėvo gimimo būdu ir kad *Šventoji Dvasia* yra iš Tėvo ir iš Sūnaus per paprastą kilimą.

Dieviškųjų kilimų pradą yra ne esmė, bet asmuo (dogma).¹⁸ Laterano IV Susirinkimas išsakė, jog dieviškoji prigimtis negimdo, nėra pagimdyta ir nekyla, bet yra Tėvas, kuris gimdo, ir Sūnus, kuris pagimdytas, ir Šventoji Dvasia, kuri kyla, taigi skirtumai yra asmenyse, o vienumas prigimtyje.¹⁹

Kiekvieno veikimo subjektas yra asmuo, o ne prigimtis. Todėl dieviškoji esmė, kaip tokia, negali nei gimdyti, nei kvėpti. Iš to seka, jog dieviškųjų kilimų veikėjas yra ne dieviškoji esmė, bet asmuo. Dieviškoji prigimtis yra viena ir bendra visiems trims dieviškiems Asmenims, todėl ji negali būti dieviškų kilimų subjektas, kitaip dieviškoji esmė būtų padalijama į tris dalis.

Taigi Dieve tėra du vidiniai kilimai. Šventasis Raštas mini būtent šiuos du kilimus: Sūnaus ir Šventosios Dvasios, tik šie du imanentiniai kilimai yra apreiškšti.

3. Tėvas nekyla nė iš vieno

Švenčiausiosios Trejybės pirmasis Asmuo yra pradžia be pradžios (dogma),²⁰ nes vien Tėvas neturi kilimo, t. y. nekyla iš kurio kito Asmens. Tai skelbia Bažnyčios Visuotiniai Susirinkimai. „Tėvas nėra niekieno nei padarytas, nei sutvertas, nei gimęs.“²¹ „Tėvas <...> yra pradžia be pradžios.“²²

Dieve yra du vidiniai kilimai, bet trys Asmenys, vadinasi, ne visi Asmenys turi kilmę. Pirmasis Trejybės Asmuo – Tėvas – neturi pradžios, Jis yra pradedantysis be pradžios. Šventajame Rašte žodis *Tėvas* vartojamas moraline ir fizine prasmėmis (žr. Job 38, 28; Jer 31, 9; Rom 8, 15; Jok 1, 17; Žyd 12, 9). Šventajame Rašte žodį *Tėvas* randame pavartotą nurodant, kad šis vardas tinka tik pirmajam Švenčiausiosios Trejybės asmeniui, kuris gimdo vienatinį Sūnų. Dievas vadinamas Tėvu kalbant apie antrojo Švenčiausiosios Trejybės Asmens – Sūnaus – kilmę. „Dievo niekas niekada nėra matęs, tiktai viengimis Sūnus – Dievas, Tėvo prieglobstyje esantis, mums jį atskleidė“ (Jn 1, 18). „Tu esi mano Sūnus, šiandien aš tave pagimdžiau.“ (Žyd 1, 5). Taigi pirmasis Trejybės Asmuo yra Tėvas ta prasme, kad Jis yra Sūnaus kilimo pradmuo. Be to, pirmasis Švenčiausiosios Trejybės Asmuo skiriasi nuo kitų Asmenų tėvystės dėka.

Florencijos Susirinkimas (1442 m.) skelbia: „Tėvas, kas jis bebūtų ar ką jis beturėtų, tai turi ne iš kito, bet iš paties savęs; ir Jis yra pradžia be pradžios.“²³ Vatikano II Susirinkimas (1962–1965 m.) taip pat išsako mintį, jog „Dievas Tėvas yra visų pradžia ir tikslas.“²⁴

Bažnyčios Tėvai savo raštuose išsakė teiginius, jog Tėvas nėra pagimdytas. Bazilijus Didysis teigia, jog tik vieną žinome nepagimdytą, tai mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus Tėvą.²⁵ Augustinas teigia panašiai, sakydamas, kad vienas Tėvas nėra iš kito, dėl to vadinamas nepagimdytas.²⁶ Tėvas negali kilti iš Antrojo ar Trečiojo Švenčiausiosios Trejybės Asmens, nes jie kyla iš Jo. Dieve yra tik trys Asmenys, todėl nėra jokios kitos pradžios, iš kurios galėtų kilti Tėvas. Tėvas yra pradžia be pradžios. Taigi Dievas Tėvas yra „vienintelis nepagimdytas, be pradžios, kaitos ar permainų.“²⁷

4. Du imanentiniai kilimai Dieve

Nikėjos I Susirinkimas (325 m.) paskelbė: „Mes tikime į vieną Dievą, Tėvą Visagalį, <...> ir į vieną Viešpatį Jėzų Kristų, Dievo Sūnų, vienintelį, pradėtą iš Tėvo, iš Tėvo substancijos, Dievą iš Dievo, Šviesą iš Šviesos, tikrą Dievą iš tikro Dievo, gimusį, bet ne sukurtą, esantį vienos substancijos su Tėvu. <...> Ir mes tikime į Šventąją Dvasią.“²⁸

Konstantinopolio I Susirinkimas (553 m.) panašiai išsakė: „Mes tikime į vieną Dievą, Tėvą Visagalį. <...> Ir vieną Viešpatį Jėzų Kristų, vienintelį pradėtą iš Tėvo, prieš visų pasaulių pradžia, Šviesą iš Šviesos, tikrą Dievą iš tikro Dievo, gimusį, bet ne sukurtą, esantį vienos substancijos su Tėvu. <...> Ir mes tikime į Šventąją Dvasią, Viešpatį Gaivintoją, kylančią iš Tėvo.“²⁹

Tai Žodžio ir Meilės kilimai. Kadangi yra tik trys dieviškieji Asmenys, tik du gali kilti. Neįmanoma, kad kiltų visi trys, jei taip būtų, jie kiltų arba vienas iš kito, arba vienas kiltų pats iš savęs – tai būtų nesuderinama.³⁰ Tad pasvarstykime apie vidinius kilimus Dieve plačiau, t. y. apie Sūnaus kilimą iš Tėvo gimimo būdu ir apie Šventosios Dvasios kilimą Tėvo ir Sūnaus vienu kvėpimu.

4.1. Sūnaus kilimas iš Tėvo gimimo būdu

Antrasis dieviškasis Asmuo kyla iš Pirmojo dieviškojo Asmens gimimo būdu, ir todėl yra susijęs su juo kaip Sūnus su Tėvu (dogma).³¹

Bažnyčia Nikėjos I Susirinkime išpažino, kad Sūnus yra *vienos prigimties* su Tėvu, su Juo yra vienas Dievas. Konstantinopolio I Susirinkimas išpažino „vienatinį Dievo Sūną, prieš visus amžius gimusį iš Tėvo, Dievą iš Dievo, Šviesą iš Šviesos, tikrą Dievą iš tikro Dievo, gimusį, bet ne sukurtą, esantį vienos prigimties su Tėvu.“³² Atanazo *Credo* teigia, jog Sūnus yra tik iš Tėvo, nei padarytas, nei sukurtas, bet pagimdytas.³³

Pagal Šventojo Rašto liudijimą, Pirmasis ir Antrasis Asmenys yra susiję vienas su kitu tikraisiais ir grynais tėvystės ir sūnystės santykiais. Charakterizuojantis biblijinis vardas Pirmajam Asmeniui yra Tėvas, o Antrojo Asmens – Sūnus. Sūnus skiriasi nuo Dievo išūnytų vaikų (Rom 8, 29), nes tikra ir gryna sūnystė yra pagrįsta tik tikruoju gimimu. Gimimas plačiąja prasme yra tai, kas atsiranda ir nyksta, vyksta pasikeitimas iš nebuvimo į buvimą. Gimimas reiškia pradžią kažko gyvo iš gyvo prado. Dieviškas gimdymas visų pirma yra amžinas ir nemedžiaginis, jame nėra substancijos atsidalijimo, nes dieviškoji prigimtis yra vientisa.

Apaštalų Tikėjimo Išpažinimas antrojo Asmens gimimą išreiškia žodžiais: Tikiu Jėzų Kristų vienatinį Jo Sūną. Nikėjos-Konstantinopolio *Credo*: Tikiu Dievo Sūną Jėzų Kristų, vienatinį gimusį iš Tėvo, kuris yra iš Tėvo substancijos.³⁴

Šventajame Rašte kalbama apie tikrą sūnystę. Sūnus vadinamas *viengimiu Sūnumi, tikruoju Sūnumi* (Jn 1, 18; 3, 16). Tokios sūnystės pagrindu gali būti tik gimdymas tikrąja prasme. Tačiau kaip Tėvas yra amžinas, taip ir Sūnų gimdo nuo amžių. „Tu esi mano sūnus, šiandien aš tave pagimdžiau“ (Ps 2, 7). „Tu buvai karališkai orus nuo savo gimimo dienos, šventoji garbė lydėjo nuo iščių, nuo tavo jaunystės aušros“ (Ps 110, 3). Šie ir panašūs (žr. Jn 1, 16–18; 3, 16–18) tekstai taikomi amžinam Kristaus gimimui iš Tėvo. Bažnyčios Tėvai mokė, kad gimdymas Dieve yra amžinas, o pati gimdymo apibrėžtis neprieštaraus amžinybės apibrėžčiai. Pagimdymui reikalinga, kad gimdantysis būtų pagimdytojo buvimo pradmuo, o ne kad pagimdytasis turėtų pradžią laike.³⁵

Taigi Dievo Sūnus turi kilmę ne iš nieko, ne iš sukūrimą, bet iš tos pačios substancijos ir buvimo esmės, kurią turi Tėvas. Tėvas pagimdė Sūną ne kaip žmonėse protas gimdo žodį, bet Jis yra amžinai buvime pagimdytas iš Tėvo.³⁶ Taip, kaip Tėvas yra nuo amžių, taip ir Sūnus yra nuo amžių Tėvo pagimdytas.³⁷

Remiantis Šventuoju Raštu ir Tradicija, daroma teologinė išvada, jog Sūnaus gimimas iš Tėvo yra intelektualinis. Šventajame Rašte Dievo Sūnus dažnai vadinamas Dievo Žodžiu. Tas Žodis nuo amžių buvo pas Tėvą ir nuo amžių Tėvo sakomas, t. y. gimdomas (Jn 1, 1; Apr 19, 13). Pasakymas *Žodis (Logos)* ženklina tai, kas priklauso proto sričiai ir gauna kilmę per intelektą. Taigi šie pasakymai rodo, jog Sūnus kyla per intelektą.

Sūnus dažnai vadinamas neregimojo Dievo paveikslu (Kol 1, 15; Žyd 1, 3). Šis teigimas reiškia, kad Sūnus yra kilęs iš Tėvo ir yra visiškai tobulas Tėvo paveikslas. Kadangi iš Dieve esančių imanentinių aktų tik pažinimas ir norėjimas yra savi Dievui, tad ir šis paveikslas kyla iš pažinimo, reiškia, Sūnus yra kilęs iš Tėvo intelektualiniu būdu.

Gimęs ir gimdantis yra gyvos substancijos. Kristus kalbėjo: „Kaip Tėvas turi gyvybę pats savyje, taip davė ir Sūnui turėti gyvybę pačiam savyje“ (Jn 5, 26). Gimimas yra gyvybinis veiksmas. Žodis save kildina iš gyvosios substancijos, nes suvokiantis Dievas yra gyva substancija. Dievo Žodis kyla per gyvybinį veiksmą, nes dieviškas suvokimas, per kurį kyla Dievo Žodis, yra vitalinis veiksmas. Be to, gimstantis gauna savo substanciją iš

gimdančiojo. Kadangi Dieve nėra jokio sudėtingumo, tai tarp Tėvo ir Sūnaus substancijos yra tapatumas. „Aš ir Tėvas esame viena“ (Jn 10, 30). Abu yra tos pačios rūšies. Dievo Žodis yra vienos prigimties su Dievu Tėvu. Tačiau tarp Dievo Žodžio ir Dievo Tėvo yra realus skirtumas, nes jie abu realiai skirtingi Asmenys.³⁸

Sūnus, arba Žodis, kyla iš Pirmojo Asmens nuo amžių per tikrąjį gimimą, arba yra amžinai gimstantis iš Tėvo substancijos (dogma).³⁹ Ši tezė yra dogma iš Nikėjos susirinkimo. Iš Dievo Tėvo, kuris yra pradas be pradžios, gimsta Sūnus.⁴⁰ Taigi Sūnus kyla per gimimą.

Tai įrodoma remiantis Šventuoju Raštu ir Tradicija. Šventajame Rašte Antrasis Šventčiausiosios Trejybės Asmuo paprasčiausiai yra vadinamas Dievo Sūnumi. O Tradicija, šiuo atveju Tikėjimo Išpažinimai ir Susirinkimai, atvirai patvirtina šį gimimą. Be to, Bažnyčios Tėvai įrodė, kad Sūnus yra bendrasubstancinis su Tėvu, remdamiesi tuo, kad Jis yra Tėvo pagimdytas iš Tėvo substancijos.⁴¹ Augustinas teigia, jog nors būti Tėvu ir būti Sūnumi yra skirtingi dalykai, vis dėlto jų substancija nėra skirtinga, jie yra taip vadinami ne dėl substancijos, bet dėl santykių; šie santykiai nėra atsitiktiniai, nes jie nesikeičia.⁴²

Teologiškai aišku, kad *Žodis* kyla iš Tėvo per intelektualinį gimimą arba iš Tėvo Intelkto. Tai *teologinė* išvada iš Šventojo Rašto, kur Jis, kuris yra Sūnus, yra vadinamas *Žodžiu*. Ši tezė kaip teologinė išvada yra patvirtinta Bažnyčios Tėvų, nes Sūnus yra vadinamas *Žodžiu, Išmintimi* ir Tėvo *Įvaizdžiu*. Gimimo apibrėžimas yra pakankamai sukonkretintas *Žodžio* kilime iš Tėvo.⁴³

Žodžio kilimas yra tikrasis gimimas.⁴⁴ Šis gimimas turi visus gimimui būdingus bruožus. Pirmiausia yra gyvo kilmė iš gyvo. Kitas bruožas yra suvienytas pradas, nes *Žodžio* kilimas yra vidinis ir *Žodis* yra tobulai susijęs su Tėvu per tos pačios būties dalyvavimą ir perdavimą. Kaip bruožą išskiriame prigimties panašumą: *Žodis* kyla intelekto būdu, bet intelektas savo prigimtimi yra linkęs kurti panašumą tarp žinančiojo ir žinomo.⁴⁵

„Jėzus apreiškė, kad Dievas yra „Tėvas“ <...> Jis yra ne vien Kūrėjas, Jis nuo amžių yra Tėvas santykyje su savo vienatiniu Sūnumi, kuris savo ruožtu yra Sūnus tik santykyje su savo Tėvu.“⁴⁶ „Niekas nepažįsta Sūnaus, tik Tėvas, nei Tėvo niekas nepažįsta, tik Sūnus ir kam Sūnus panorės apreiškėti“ (Mt 11, 27). Vadinasi, „Sūnus amžinai kyla iš Tėvo ne kaip kūriny, o kaip *Dievas iš Dievo, Šviesa iš Šviesos*.“⁴⁷

4.2. Šventosios Dvasios kilimas Tėvo ir Sūnaus vienu kvėpimu

Šventoji Dvasia kyla iš Tėvo ir iš Sūnaus kaip iš vieno kildinančiojo Asmens per vieną kvėpimą (dogma). „Šventoji Dvasia amžinai kyla iš Tėvo ir Sūnaus, ne iš dviejų pradų kyla, bet iš vieno prado, ne iš dviejų kvėpimų, bet iš vieno kvėpimo kyla.“⁴⁸

Prieš žengdamas į Dangų Jėzus pažada atsiųsti *Globėją*, Šventąją Dvasią. Ta Dvasia, anksčiau dalyvavusi kuriant pasaulį (Pr 1, 2), nuo šiol stiprins mokinius, juos mokys ir „ves į tiesos pilnatvę“ (Jn 16, 13). Šventoji Dvasia čia apreiškta kaip dieviškas Asmuo santykyje su Jėzumi ir su Tėvu. „Amžinas Dvasios kilimas apreiškiamas laike įvykusiame Jos siuntime. Šventąją Dvasią apaštalams ir Bažnyčiai atsiuntė tiek Tėvas Sūnaus vardu, tiek ir pats Sūnus, sugrįžęs pas Tėvą.“⁴⁹ Trečiojo Asmens kilimas pagal tikrąjį biblijinį pavadinimą yra vadinamas kvėpimu.

Bažnyčios Susirinkimai ir *Credo* (pavyzdžiui, Toledo Sinodo *Credo*, Atanazo *Credo*,

Toledo XI Susirinkimo *Credo*, Toledo IV Susirinkimas) skelbė, jog Šventoji Dvasia kyla iš Tėvo ir Sūnaus kaip iš vieno principo. Konstantinopolio I Susirinkimas išpažino: „Tikime <...> Šventąją Dvasią, Viešpatį Gaivintoją, kylančią iš Tėvo.“⁵⁰ Amžinasis Šventosios Dvasios kilimas yra susijęs ir su Tėvu, ir su Sūnumi. Toledo XI Susirinkimas (675 m.) išsakė, jog Šventoji Dvasia, trečiasis Trejybės Asmuo, yra Dievas, vienas ir lygus su Tėvu ir su Sūnumi, vienos substancijos ir vienos prigimties. Ji yra drauge Tėvo ir Sūnaus Dvasia.⁵¹

Florencijos susirinkimas (1439 m.) patvirtino popiežiaus Eugenijaus IV apibrėžimą, kuriuo išspręstas Šventosios Dvasios kilimas, žodžiais: Mes apibrėžiame, kad šia tikėjimo tiesa privalo tikėti visi krikščionys, kad Šventoji Dvasia yra amžinai iš Tėvo ir Sūnaus, kad Šventoji Dvasia turi savo esmę ir savo buvimą *iš Tėvo kartu su Sūnumi* ir kad Ji kyla iš abiejų amžinai kaip *iš vieno kildinančiojo Asmens ir vienu kilimu*.⁵²

Šventoji Dvasia, pagal Šventojo Rašto mokymą, nėra paprasčiausiai Tėvo Dvasia, bet taip pat ir Sūnaus Dvasia, Jėzaus Dvasia, Kristaus Dvasia, Jėzaus Kristaus Dvasia. Šventoji Dvasia yra siūsta ne tik iš Tėvo, bet ir iš Sūnaus. Ši išoriška misija yra iki tam tikro lygio amžinojo kilimo tęsinys laike. Taigi iš šios misijos galima matyti Amžinąjį Kilimą. Amžinasis kilimas sutampa su misija.⁵³ Kadangi, pagal Šventojo Rašto liudijimą, Šventoji Dvasia yra siūsta iš Tėvo ir iš Sūnaus, reikia manyti, kad Ji yra kilusi iš Tėvo ir iš Sūnaus.

Šventoji Dvasia gauna sau pažinimą iš Sūnaus, ne tik iš Tėvo. Kadangi Šventoji Dvasia gauna savo pažinimą iš Sūnaus, ji turi būti kilusi iš Sūnaus, kaip ir Sūnus, kuris gauna savąjį pažinimą iš Tėvo, kyla iš Tėvo.⁵⁴

Šventoji Dvasia iš tiesų kyla ne tik iš Tėvo, bet ir iš Sūnaus, kaip iš vieno prado ir per vieną kvėpimą. Ši tezė yra dogma nuo Liono II Susirinkimo (1274 m.): Mes išpažįstame, kad „Šventoji Dvasia amžinai kyla iš Tėvo ir iš Sūnaus, ne kaip iš dviejų pradų, bet kaip iš vieno prado, ne per du kvėpimus, bet per vieną kvėpimą.“⁵⁵ Galima ne dviguba dvasinė jėga, bet tik vienas kvėpimas, kuris yra bendras Tėvui ir Sūnui, nes duodami kilmę Šventajai Dvasiai Tėvas ir Sūnus nėra vienas kitam priešpastatomi.⁵⁶

Šventajame Rašte labai dažnai paprastais aiškiais žodžiais išreiškiama, kad Šventoji Dvasia kyla iš Tėvo. Taigi lieka įrodyti, kad Šventoji Dvasia kyla iš Sūnaus. Dvasia yra vadinama Sūnaus Dvasia, arba Jėzaus Kristaus Dvasia (Gal 4, 6; Apd 16, 7). Sakoma, kad ji buvo atsiūsta Sūnaus lygiai taip, kaip ir Tėvo (Jn 16, 7). Jei aš išeisiu, sako Kristus, aš ją jums atsisiūsiu. Sakoma, kad Dvasia siuntimą gauna iš Sūnaus.

Žvelgiant į Tradicijos įrodymus matyti, jog, pavyzdžiui, Atanasas rašo, kad mes turėtume suprasti, jog Šventajai Dvasiai iš Sūnaus priklauso ta pati nuosavybė, kuri, kaip mes žinome, priklauso Sūnui iš Tėvo. O kitur Atanasas vadina Sūnų šaltiniu, Šventosios Dvasios versme.⁵⁷ Kadangi Šventosios Dvasios buvimas mumyse padaro mus panašius į Dievą ir kadangi ji kyla iš Tėvo ir iš Sūnaus, aišku, kad ji yra dieviškosios būties, kylanti šioje būtyje ir iš šios būties taip, kaip kvėpimas, išeinantis iš žmogaus burnos.

Laterano IV Susirinkime buvo teigiama: „Tėvas iš niekur, bet Sūnus tik iš Tėvo, o Šventoji Dvasia vienodai iš abiejų.“⁵⁸ Florencijos Susirinkime kaip tik buvo apibrėžta: Šventoji Dvasia yra amžinai iš Tėvo ir iš Sūnaus, o jos esmė ir egzistuojanti būtis iš Tėvo ir tuo pačiu metu iš Sūnaus bei kyla amžinai iš abiejų kaip iš vieno prado ir per vieną kvėpimą.⁵⁹

Šventoji Dvasia kyla iš Tėvo ir iš Sūnaus dieviškosios valios meilės aktu.⁶⁰ Šią teologinę išvadą Bažnyčios tėvai ir teologai bendrai išveda iš įvairių Šventajai Dvasiai priskiriamų

vardų ir veiksmų, iš to, kad Ji yra vadinama meile, gailestingumu, dovana bei iš to, kad jai priskiriami pašventinimo darbai. Šventosios Dvasios kilimas nėra tikrasis gimimas, tai kilimas. Atanazo *Credo* teigia: Šventoji Dvasia nebuvo padaryta Tėvo ir Sūnaus, ji taip pat nebuvo nei sukurta, nei pagimdyta, bet ji kyla.⁶¹

Šventoji Dvasia kyla ne gimimu, bet kvėpimu (dogma).⁶² Teologiškai tikra, kad Šventoji Dvasia kyla iš valios ar iš abipusės Tėvo ir Sūnaus meilės.⁶³ Tai, kad Šventoji Dvasia kyla ir iš Tėvo, ir iš Sūnaus, parodo ir Jėzaus žodžiai: „Kai ateis Globėjas, kurį jums atsiųsiu nuo Tėvo, – Tiesos Dvasia, kuri eina iš Tėvo, – jis toliau liudys apie mane“ (Jn 15, 26; taip pat žr. Jn 16, 13).

Šventajame Rašte sakoma, kad Šventoji Dvasia „ims iš to, kas mano, ir jums tai paskelbs“ (Jn 16, 14). Trinitarinis Asmuo ką nors gauti iš kito trinitarinio Asmens gali tik kilimo būdu. Dieviškasis žinojimas, kurį Šventoji Dvasia apreikš, yra ne kas kita kaip dieviškoji esmė. Taigi Šventoji Dvasia iš Sūnaus ima savo dievišką esmę, vadinasi, Ji iš Jo kyla. „Viską, ką Tėvas turi, yra ir mano, todėl aš pasakiau, kad ji ims iš to, kas mano, ir jums tai paskelbs“ (Jn 16, 15). Tėvas, išskyrus tėvystę, viską, ką pats turi, perdavė Sūnui. Tėvui yra sava kildinti Šventąją Dvasią, nes jis yra visos Trejybės pradžia. Taigi ir Sūnus kildina Šventąją Dvasią gauti iš Tėvo veikimu. „Jums geriau, kad aš iškeliauju, nes jei neiškeliauju, pas jus neateis Globėjas. O nukeliavęs aš jį jums atsiųsiu“ (Jn 16, 7). Tačiau dieviškas Asmuo negali būti kito siunčiamas kitaip, kaip tik kilimu. Taigi Šventoji Dvasia kyla ir iš Sūnaus.

Bažnyčia moko, kad kaip Sūnus kyla iš intelekto, taip Šventoji Dvasia – iš valios. Toledo XI Sinodas pakartoto Augustino mintį, jog Šventoji Dvasia kyla iš abiejų, nes meilė suprantama tarp abiejų.⁶⁴ Tridento katekizmas rašo: Šventoji Dvasia kyla iš Tėvo ir Sūnaus tarpusavio meilės.⁶⁵

Šventosios Dvasios kilimas nėra gimimas (dogma).⁶⁶ Šventoji Dvasia ne padaryta, ne sukurta, ne pagimdyta, bet kylanti iš Tėvo ir Sūnaus.⁶⁷ Sūnus kyla iš intelekto, o Šventoji Dvasia – iš valios (meilės). „Šventoji Dvasia yra Tėvo ir Sūnaus meilės ryšys.“⁶⁸ Šventasis Raštas teigia, kad „Dievas yra meilė“ (1 Jn 4, 8), o meilė „yra iš Dievo“ (1 Jn 4, 7). Šventoji Dvasia yra asmeninė Meilė, jungianti amžinąjį Tėvą ir viengimį Sūną.⁶⁹

4.3. Filioque problema

Žodis *Filioque* (lot.) reiškia *ir iš Sūnaus*. Tai trumpas teologinis priedas, kurį Vakarų Bažnyčia VII a. pab. pridėjo prie Nikėjos-Konstantinopolio Tikėjimo Išpažinimo.

Trečiasis Švenčiausios Trejybės Asmuo vienu kvėpimu kyla iš pirmojo ir antrojo Asmenų kaip vieno pradmens (dogma).⁷⁰ Pirmasis dogminis apibrėžimas buvo išsakytas Konstantinopolio I Susirinkime, kuriame išreikšta, jog Šventoji Dvasia yra Dievas. „Tikime <...> Šventąją Dvasią, Viešpatį Gaivintoją, kuri kyla iš Tėvo.“⁷¹ Jei Sūnus, kylantis iš Tėvo, yra tikras Dievas, tai ir Šventoji Dvasia, Šventojo Rašto liudijimu kylanti iš Tėvo, turi būti tikras Dievas.

„Rytų Tradicija itin pabrėžia, kad Tėvas yra Dvasios Pradmuo. Išpažindama Dvasią, „kuri eina iš Tėvo“ (Jn 15, 26), ji tvirtina, kad Dvasia *eina* iš Tėvo *per* Sūną. Vakarų Bažnyčia pirmiausia pabrėžia substancinį Tėvo ir Sūnaus bendrumą, tvirtindama, kad Dvasia

kyla iš Tėvo ir Sūnaus (*filioque*), <...> nes pagal amžinąją dieviškųjų Asmenų substancinio bendrumo tvarką Tėvas, būdamas *pradžia be pradžios*, yra Dvasios Pradmuo, tačiau, kaip vienatinio Sūnaus Tėvas, drauge su Juo yra *vienas Pradmuo, iš kurio kyla Šventoji Dvasia*.⁷²

Nuo IX a. Rytų Bažnyčia mokė, kad Šventoji Dvasia kyla tik iš Tėvo. 879 m. Konstantinopolio Sinodas, vadovaujamas patriarcho Fotijaus, atmetė Vakarų *filioque* kaip ereziją. Priešingai tam, Liono II Visuotinis Susirinkimas (1274 m.) paskelbė: Šventoji Dvasia amžiams kyla iš Tėvo ir Sūnaus kaip iš vieno kildinančiojo principo ir vienu kvėpimu.⁷³

Vakarų Bažnyčios Tėvai (Augustinas, Ambraziejus, Jeronimas) mokė, kad Šventoji Dvasia kilo ne tik iš Tėvo, bet ir iš Sūnaus. Tačiau dauguma rytų teologų manė, jog Šventoji Dvasia kyla iš Tėvo *per* Sūnų. Tokia dvejopa kilmė užfiksuota Atanazo tikėjimo išpažinime, parašytame V a. pab. Šis išpažinimas, kuriame pasirinktas žodis *filioque*, kilo iš poreikio duoti aiškų atsakymą arijonizmui, kuris suteikė Sūnui ir Šventajai Dvasiai antros bei trečios eilės dievybės statusą.⁷⁴

Vakarų Bažnyčia išpažįsta, kad Šventoji Dvasia *kyla iš Tėvo ir Sūnaus (filioque)*. Florencijos susirinkimas (1438 m.) išsakė: Šventoji Dvasia savo esmę ir savarankišką buvimą gauna kartu iš Tėvo ir Sūnaus ir iš abiejų amžinai kyla kaip iš vieno Pradmens ir tarsi vienu kvėpimu. Kadangi visa, kas yra Tėvo, išskyrus pačią tėvystę, Jis gimdymu perdavė savo vienatiniam Sūnui, tad ir Šventosios Dvasios kildinimą Sūnus amžinai gauna iš Tėvo, iš kurio ir pats amžinai gimsta.⁷⁵

Konstantinopolio I Susirinkimo Tikėjimo Išpažinime teiginio *filioque* nebuvo. „Tačiau pagal senovinę lotynų ir Aleksandrijos tradiciją popiežius šv. Leonas jau pripažino jį kaip dogmą 447 metais. <...> Į Nikėjos-Konstantinopolio Simbolį lotynų liturgijos įsivestas *filioque* dar ir šiandien ją skiria nuo ortodoksiškųjų Bažnyčių.“⁷⁶

Žodis *filioque* pirmą kartą tikėjimo išpažinime pasirodė Ispanijoje VI a., o IX a. jau ir Prancūzijoje. XI a. žodis *filioque* buvo įtraukas į Mišių *Credo* ir Romoje. Nikėjos-Konstantinopolio *Credo* papildymas *et filio* pirmą kartą buvo pridėtas Toledo III Sinode 589 m.⁷⁷ Vėlesniuose susirinkimuose ir *Tikėjimo išpažinimuose* šis žodis jau visuomet vartojamas.

Papildymas *filioque* buvo priimtas ne visur. Romoje jis priimtas apie 1000 m. Nepaisant to, kad 1439 m. Florencijos susirinkime abi bažnyčios susitarė dėl Tikėjimo Išpažinimo su *filioque*, tai buvo (ir dabar yra) pagrindiniu Rytų Bažnyčios priekaištu Vakarų Bažnyčiai.⁷⁸

Toledo XI Sinodas aiškiai išreiškia tiesą, kad Šventoji Dvasia kyla iš Tėvo ir iš Sūnaus.⁷⁹ Taigi sinoduose ir susirinkimuose aiškiai pripažįstama, kad Šventoji Dvasia nuo amžių kyla iš Tėvo ir Sūnaus, ne kaip iš dviejų, bet kaip iš vieno prado, ne dviem kvėpimais, bet vienu kvėpimu. Florencijos Susirinkimas taip pat skelbė, kad Šventoji Dvasia kyla iš Tėvo ir Sūnaus nuo amžių, kaip iš vieno pradmens.⁸⁰ Šis susirinkimas leido žodį *filioque* įdėti į Tikėjimo išpažinimą.

Filioque teiginys paremiamas Šventuoju Raštu. Šventajame Rašte Šventoji Dvasia vadinama ir Tėvo Dvasia, ir Sūnaus Dvasia. Vadinasi, ji kyla ir iš Tėvo, ir iš Sūnaus. „Tada jau nebe jūs kalbėsite, o jūsų Tėvo Dvasia kalbės jūsų lūpomis“ (Mt 10, 20). „O kadangi esate įvaikiai, Dievas atsiuntė į mūsų širdis Sūnaus Dvasią, kuri šaukia: „Aba, Tėve!“ (Gal 4, 6; taip pat žr. Apd 16, 7; Rom 8, 9). Jei Šventoji Dvasia nekiltų iš Sūnaus, ji nebūtų vadinama

Sūnaus Dvasia. Tik jei tarp Šventosios Dvasios ir Sūnaus yra tam tikras santykis, nes pati Dvasia yra skirtingas Asmuo nuo Sūnaus, tuomet ją galime vadinti Sūnaus Dvasia. Taigi tarp Sūnaus ir Šventosios Dvasios yra kilimo santykis, vadinasi, Šventoji Dvasia kyla iš Tėvo *ir* iš Sūnaus.

Bažnyčios Tėvai tvirtina, kad Šventoji Dvasia kyla vienu kvėpimu. Augustinas teigia, kad Šventosios Dvasios šaltinis yra Tėvas ir Sūnus, tačiau ne du šaltiniai, bet Tėvas ir Sūnus yra vienas Dievas.⁸¹ Taigi terminu *filioque* išreiškiama, jog Šventoji Dvasia kyla iš Tėvo ir iš Sūnaus kaip iš vieno principo.

Dieve visa yra viena, išskyrus santykių skirtumus. Jei Dvasia nebūtų kilusi iš Sūnaus, tai tarp Sūnaus ir Šventosios Dvasios nebūtų santykių skirtumo, tada Sūnus ir Šventoji Dvasia nesiskirtų, bet būtų vienas dviasmenis Asmuo. Tėvas ir Sūnus nesiskiria prigimtimi. Tarp Tėvo ir Sūnaus visa, išskyrus tėvystę ir sūnystę, yra bendra. Todėl būti Šventosios Dvasios pradmeniu yra bendra Tėvui ir Sūnui. Kad Šventoji Dvasia kyla iš Tėvo ir Sūnaus kaip iš vieno principo, atskleidžia ir Kristaus žodžiai: „Visa, ką Tėvas turi, yra ir mano“ (Jn 16, 15). Daroma teologinė išvada, jog Šventoji Dvasia kyla iš Tėvo ir Sūnaus meilės arba iš abiejų valios.

Taigi Rytų Bažnyčios Tėvai, kalbėdami apie Šventosios Dvasios kilimą, teigia, kad Šventoji Dvasia kyla iš Tėvo *per* Sūnų, o Vakarų Bažnyčios Tėvai moko, jog Šventoji Dvasia kyla iš Tėvo *ir* Sūnaus. Florencijos susirinkimas konstatavo, jog abu teiginiai vienas kitą papildo, jie nėra vienas kitam priešingi.⁸²

Išvados

- Dievas yra vienas, bet Asmenys trys: Tėvas, Sūnus, Šventoji Dvasia.
 - Švenčiausiosios Trejybės Asmenų skirtumas priklauso tik nuo kilimo.
 - Dieve yra du vidiniai (imanentiniai) dieviški kilimai: Sūnaus gimimas ir Šventosios Dvasios kilimas, kuris yra vadinamas *kvėpimu*. Imanentiniai dieviškieji kilimai duoda pradžią trims dieviškiesiems Asmenims.
 - Vien tik Švenčiausiosios Trejybės pirmasis Asmuo – Tėvas – yra pradžia be pradžios, neturi kilimo, t. y. nekyla iš kurio kito Asmens.
 - Antrasis dieviškasis Asmuo kyla iš Pirmojo dieviškojo Asmens gimimo būdu ir todėl yra susijęs su juo kaip Sūnus su Tėvu. Sūnus, arba Žodis, kyla iš Pirmojo Asmens nuo amžių per tikrąjį gimimą, arba yra amžinai gimstantis iš Tėvo substancijos.
 - Šventoji Dvasia kyla iš Tėvo ir iš Sūnaus kaip iš vieno kildinančiojo Asmens per vieną kvėpimą. Šventoji Dvasia kyla ne gimimu, bet kvėpimu. Trečiasis Švenčiausiosios Trejybės Asmuo vienu kvėpimu kyla iš pirmojo ir antrojo Asmenų kaip vieno pradmens.

NUORODOS

¹ *Augustine of Hippo. On the Trinity* // <http://www.newadvent.org/fathers/130101.htm>. 2006 11 27. 1, 4, 7.

² *Rahner K. The Trinity*. New York. 1970. P. 50–51.

³ *Denzinger – Schonmetzer. Enchiridion Symbolorum Definitionum et Declarationum de rebus fidei*

- et morum. Barcelona. 1976. 800.
- ⁴ *Denzinger – Schonmetzer*. Ten pat. 800, 803.
- ⁵ Katalikų Bažnyčios katekizmas. Kaunas. 1996. P. 50.
- ⁶ Katalikų Bažnyčios katekizmas. Ten pat. P. 50.
- ⁷ *Kavaliauskas Č.* Trumpas teologijos žodynas. Vilnius. 1992. P. 345.
- ⁸ *Ratzinger J.* Krikščionybės įvadas. Vilnius. 1991. P. 105.
- ⁹ *Denzinger – Schonmetzer*. Ten pat. 150.
- ¹⁰ *Tanquerey A.* A Manual of Dogmatic Theology. New York. 1959. P. 329.
- ¹¹ *Tanquerey A.* Ten pat. P. 329.
- ¹² *Tanquerey A.* Ten pat. P. 330.
- ¹³ *Ott L.* Fundamentals of Catholic Dogma. St. Louis. 1957. P. 61.
- ¹⁴ *Ott L.* Ten pat. P. 61.
- ¹⁵ *Denzinger – Schonmetzer*. Ten pat. 800.
- ¹⁶ Ten pat. 800.
- ¹⁷ Ten pat. 46.
- ¹⁸ Ten pat. 800.
- ¹⁹ Ten pat. 800.
- ²⁰ Ten pat. 1331.
- ²¹ Ten pat. 75. „Pater a nullo est factus nec creatus nec genitus.“
- ²² Ten pat. 1331. „Pater <...> est principium de principio.“
- ²³ Ten pat. 1331. „Pater quidquid est aut habet, non habet ab alio, sed ex se; et est principium sine principio.“
- ²⁴ Pastoracinė konstitucija apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje *Gaudium et spes* // Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Vilnius. 2001. 92.
- ²⁵ *Basil the Great.* De Spiritu Sancto // <http://www.newadvent.org/fathers/3201000.htm>. 2006 11 27. 2, 4.
- ²⁶ *Augustine of Hippo.* Ten pat. 6, 9.
- ²⁷ *Cyril of Jerusalem.* Catechetical Lectures // <http://www.newadvent.org/fathers/3101.htm>. 2006 11 27. 4, 1, 4. „Alone unbegotten, without beginning, change, or variation.“
- ²⁸ The First Council of Nicea. The Creed // <http://www.newadvent.org/fathers/3801.htm>. 2006 11 06. „We believe in one God, the Father Almighty, <...> and in one Lord Jesus Christ, the Son of God, the only-begotten of his Father, of the substance of the Father, God of God, Light of Light, very God of very God, begotten, not made, being of one substance with the Father. <...> And we believe in the Holy Gost.“
- ²⁹ The First Council of Constantinople. Creed // <http://www.newadvent.org/fathers/3808.htm>. 2006 11 06. „We believe in one God, the Father Almighty. <...> And in one Lord Jesus Christ, the only begotten Son of God, begotten of his Father before all words, Light of Light, very God of very God, begotten not made, being of one substance with the Father. <...> And we believe in the Holy Gost, the Lord and Giver-of-Life, who from the Father.“
- ³⁰ *Tanquerey A.* Ten pat. P. 338.
- ³¹ Ten pat. 125.
- ³² The First Council of Constantinople. Ten pat. „One Lord Jesus Christ, the only begotten Son of God, begotten of his Father before all words, Light of Light, very God of very God, begotten not made, being of one substance with the Father.“
- ³³ *Denzinger – Schonmetzer*. Ten pat. 46.
- ³⁴ Ten pat. 125.
- ³⁵ *Gregory of Nyssa.* On the Holy Trinity, and of the Godhead of the Holy Spirit – to Eustathius // <http://www.newadvent.org/fathers/2904.htm>. 2001 11 27. 329.
- ³⁶ *Cyril of Jerusalem.* Ten pat. 4, 1, 7.

- ³⁷ *Basil the Great*. Ten pat. 18, 44.
- ³⁸ *Ott L.* Ten pat. P. 65.
- ³⁹ *Denzinger – Schonmetzer*. Ten pat. 125.
- ⁴⁰ Dekretas dėl Bažnyčios misijinės veiklos Ad Gentes // II Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Vilnius. 2001. 2.
- ⁴¹ *Tanquerey A.* Ten pat. P. 331.
- ⁴² *Augustine of Hippo*. Ten pat. 4, 4, 5.
- ⁴³ *Tanquerey A.* Ten pat. P. 332.
- ⁴⁴ *Augustin*. Summa Teologica // <http://www.newadvent.org/summa/102700.htm>. 2006 11 27. 1, 27, 2.
- ⁴⁵ *Tanquerey A.* Ten pat. P. 333.
- ⁴⁶ Katalikų Bažnyčios katekizmas. Ten pat. 240.
- ⁴⁷ *Schonborn C.* Mūsų tikėjimo lobiai. „Credo“ Katalikų Bažnyčios Katekizme. Vilnius. 1997. 27.
- ⁴⁸ *Denzinger – Schonmetzer*. Ten pat. 850. „Spiritus Sandus aeternaliter ex Pater et Filio, non tanquam ex duobus principiis, sed tanquam ex uno principio, nori duabus spirationibus, sed unica spiratione procedit.“
- ⁴⁹ Katalikų Bažnyčios katekizmas. Ten pat. 244.
- ⁵⁰ *Denzinger – Schonmetzer*. Ten pat. 150. „Credo <...> in Spiritum Sanctum, Dominum et Vivificantem, qui ex Patre procedit.“
- ⁵¹ Ten pat. 527.
- ⁵² Ten pat. 1300–1302.
- ⁵³ *Ott L.* Ten pat. P. 63.
- ⁵⁴ Ten pat. P. 63.
- ⁵⁵ *Denzinger – Schonmetzer*. Ten pat. 850. „Spiritus Sanctus aeternaliter ex Patre et Filio, non tanquam ex duobus principiis, sed tanquam ex uno principio, non duabus spirationibus, sed unica spiratione procedit.“
- ⁵⁶ *Tanquerey A.* Ten pat. P. 334.
- ⁵⁷ *Athanasius*. On the Incarnation of the Word. <http://www.newadvent.org/fathers/2802.htm>. 2006 11 27. 9.
- ⁵⁸ *Denzinger – Schonmetzer*. Ten pat. 800. „Pater a nullo, Filius a Patre solo, ac Spiritus Sanctus pariter ab utroque.“
- ⁵⁹ Ten pat. 1300–1301.
- ⁶⁰ *Tanquerey A.* Ten pat. P. 336.
- ⁶¹ *Denzinger – Schonmetzer*. Ten pat. 46.
- ⁶² Ten pat. 75, 527, 1330.
- ⁶³ *Ott L.* Ten pat. P. 66.
- ⁶⁴ *Denzinger – Schonmetzer*. Ten pat. 527.
- ⁶⁵ Ten pat. 1500.
- ⁶⁶ Ten pat. 150, 800.
- ⁶⁷ Ten pat. 75.
- ⁶⁸ *Schonborn C.* Ten pat P. 69.
- ⁶⁹ *Augustine of Hippo*. Ten pat. 15, 19, 37.
- ⁷⁰ *Denzinger – Schonmetzer*. Ten pat. 1300–1301.
- ⁷¹ Ten pat. 150. „Credo <...> in Spiritum Sanctum, Dominum et vivificantem, qui ex Patre procedit.“
- ⁷² Katalikų Bažnyčios katekizmas. Ten pat. 248.
- ⁷³ *Denzinger – Schonmetzer*. Ten pat. 850.
- ⁷⁴ *Wright D. F.* Susirinkimai ir tikėjimo išpažinimai // Krikščionybės istorija. Vilnius. 2000. P. 179–180.
- ⁷⁵ *Denzinger – Schonmetzer*. Ten pat. 1300–1301.

- ⁷⁶ Katalikų Bažnyčios katekizmas. Ten pat. 247.
⁷⁷ *Ott L.* Ten pat. P. 62.
⁷⁸ *Kavaliauskas Č.* Trumpas teologijos žodynas. Vilnius. 1992. 114.
⁷⁹ *Denzinger – Schonmetzer.* Ten pat. 527.
⁸⁰ Ten pat. 1302.
⁸¹ *Augustine of Hippo.* Ten pat. 3, 2, 26.
⁸² *Denzinger – Schonmetzer.* Ten pat. 1300–1302.

LITERATŪRA

1. *Athanasius.* On the Incarnation of the Word // <http://www.newadvent.org/fathers/2802.htm>. 2006 11 27.
2. *Augustin.* Summa Teologica // <http://www.newadvent.org/summa/102700.htm>. 2006 11 27.
3. *Augustine of Hippo.* On the Trinity // <http://www.newadvent.org/fathers/130101.htm>. 2006 11 27.
4. *Baker K.* The Holy Trinity. Twelve Lessons. Lesson 6: Two Processions & Three Persons // <http://www.catholicity.com/school/ICU/c02506.htm>. 2006 10 16.
5. *Basil the Great.* De Spiritu Sancto. <http://www.newadvent.org/fathers/3201000.htm>. 2006 11 27.
6. *Cyril of Jerusalem.* Catechetical Lectures. // <http://www.newadvent.org/fathers/3101.htm>. 2006 11 27.
7. Dekretas dėl Bažnyčios misijinės veiklos Ad Gentes // Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Vilnius. 2001.
8. *Denzinger – Schonmetzer.* Enchiridion Symbolorum Definitionum et Declarationum de rebus fidei et morum. Barcelona. 1976.
9. *Gregory of Nyssa.* On the Holy Trinity, and of the Godhead of the Holy Spirit – to Eustathius // <http://www.newadvent.org/fathers/2904.htm>. 2006 11 27.
10. Katalikų Bažnyčios katekizmas. Kaunas. 1996.
11. *Kavaliauskas Č.* Trumpas teologijos žodynas. Vilnius. 1992.
12. *Ott L.* Fundamentals of Catholic Dogma. St. Louis. 1957.
13. Pastoracinė konstitucija apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje *Gaudium et spes* // Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Vilnius. 2001.
14. *Rahner K.* The Trinity. New York. 1970.
15. *Ratzinger J.* Krikščionybės įvadas. Vilnius. 1991.
16. *Schonborn C.* Mūsų tikėjimo lobiai. „Credo“ Katalikų Bažnyčios Katekizme. Vilnius. 1997.
17. Šventasis Raštas. Vilnius. 1998.
18. *Tanquerey A.* A Manual of Dogmatic Theology. New York. 1959.
19. The First Council of Constantinople. Creed // <http://www.newadvent.org/fathers/3808.htm>. 2006 11 06.
20. The First Council of Nicea. The Creed // <http://www.newadvent.org/fathers/3801.htm>. 2006 11 06.
21. *Thomas Aquinas.* Summa Teologica // <http://www.newadvent.org/summa/102700.htm>. 2006 11 16.
22. *Wright D. F.* Susirinkimai ir tikėjimo išpažinimai // Krikščionybės istorija. Vilnius. 2000.

Gauta: 2007 06 07

Parengta spaudai: 2008 05 26

Remigijus OŽELIS

THE IMMANENT PROCEEDINGS IN THE HOLY TRINITY

S u m m a r y

Christianity professes that there is one God but three persons: the Father, the Son and the Holy Spirit. A natural question is how and where these persons proceed from. The main aim of this article is to discuss internal divine proceedings. The object of the study comprises immanent proceedings in the Holy Trinity. The objectives of the work are to discuss two immanent proceeding in God, i.e. the Son's proceeding from the Father through birth and the proceeding of the Holy Spirit through the single breath of the Father and the Son. The study is based on an analytic-synthetic method. Discussion of the chosen topic is based on the theses of Church Councils, Church fathers' works and their analysis made by theologians.

The work presents these generalising conclusions:

- God is one but in three persons: the Father, the Son and the Holy Spirit.
- The difference between the Holy Trinity persons depends only on proceeding.
- In God there are two immanent (internal) proceedings: the Son's proceeding and proceeding of the Holy Spirit which is called *breath*. The immanent divine proceedings give birth to the three divine persons.
 - Only the first person of the Holy Trinity – the Father – is the beginning without a beginning and does not have any proceeding, i.e. does not proceed from any other person.
 - The second divine Person proceeds from the first divine Person through birth and therefore the relationship between them is the relationship between a Father and a Son. The Son or Word proceeds from the first Person for ages through a real birth or is eternally given birth by the Father's substance.
 - The Holy Spirit proceeds from the Father and the Son as a single person through a single breath. The Holy Spirit proceeds not through a birth but through a breath. The third person of the Holy Trinity proceeds through a single breath of the first and the second person as a single principle.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: Švenčiausioji Trejybė, Tėvas, Sūnus, Šventoji Dvasia, kilimas.

KEY WORDS: the Holy Trinity, the Father, the Son, the Holy Spirit, proceedings.

Remigijus OŽELIS – teologijos mokslų daktaras, Klaipėdos universiteto Pedagogikos fakulteto katechetikos katedros lektorius. Tikybos mokytojas metodininkas. Lietuvos katalikų mokslo akademijos narys. Adresas (darbo): S. Nėries g. 5, LT-92227, Klaipėda. El. paštas: remigijuso@one.lt.

Remigijus OŽELIS – doctor of theology, lector of the Catechetical department of the Pedagogical faculty at Klaipėda University. School religion teacher-methodologist. Member of Lithuanian Catholic Science Academy. Address (office): S. Nėries 5, LT-92227, Klaipėda. E-mail: remigijuso@one.lt.